
DIEZ, Xavier (2019). *Una història crítica de les esquerres*. Lleida: Edicions El Jonc, 435 p.

Una de les conclusions a les quals arriba Xavier Diez en l'estudi objecte de comentari és que cal definir un «relat cultural» que recompongui una fonamentada manca de perspectiva ideològica global caracteritzada per no definir preses de decisions adreçades a bastir un model social —economicopolític— altre que el dominant. I de referents n'hi ha. La gestió institucional de la socialdemocràcia present margina, o tergiversa, el retorn a la radicalitat, fonament del qual partien les esquerres? ¿Cal admetre una mesocratització de sectors dominants de la classe treballadora (la «classe en si» —condició objectiva— no es correspon amb la «classe per a si» —consciència de situació d'opressió), que comporta l'assumpció de la idealitat compensatòria vers l'univers de fins burgesos? Cal parlar d'esquerra, o, per contra, cal qüestionar-ne una reducció institucionalista, i pensar en un altre model organitzatiu que recuperi el control de la producció i distribució dels recursos?

De fet, bastir —com a peremptòria línia de treball— una «revolució teòrica» orientada a replantejar l'evolució immediata del que se'n diu «es-

querra política» compta, en l'assaig d'aquest historiador, amb elements de reflexió de vàlua, que tenen com a denominador comú identificar estructures de dominació (pròpies de les metamorfosis capitalistes) i d'alliberament (resposta als mecanismes d'anul·lació del subjecte polític).

No és fàcil bastir marcs de referència que expliquin l'evolució de concepcions que, d'ençà de la Revolució Industrial —la gran transformació—, malden per a proposar paratges alternatius al panorama ideològic (cultural) i polític sorgit del capitalisme industrial. La pedra de toc industrialista ho canvià tot, car posà les bases, com remarca Diez, d'una «arquitectura legal» legitimadora de la sobreexplotació de la mà d'obra (p. 16). I és a partir del capgirament social que se'n deriva que és on pren tot el sentit la narració de fets polítics, culturals i socials desenvolupats a *Una història crítica de les esquerres*. Cal valorar, en aquest sentit, l'ús reiterat de referents literaris i cinematogràfics a fi de contextualitzar metodològicament actituds col·lectives, modes i comportaments en clau de relació unitària entre ètica i estètica contemporànies.¹

1. Amb tot caldria, potser, reformular afirmacions com ara la següent: «Així el marxisme aspira a ser un tot, un paquet multiusos, un alfa i omega que aporti la salvació del món» (p. 42).

El títol de l'obra aclareix que no estem davant un manual més d'història del que es concep com a moviment obrer. L'objectiu de l'autor ha estat bastir un model interpretatiu dels moviments socials, culturals i les formacions polítiques que han sorgit com a resposta al regne del capital. És així com la primera part del text —«genealogia de les esquerres»— determina la dinàmica essencial de la formació del capital industrial i, per tant, de la socialització de l'explotació de la força de treball. Una dinàmica que es veu contrapuntada per l'articulació de xarxes de resistència que aboquen a l'organització de l'Associació Internacional dels Treballadors (1864-1876), primera fita organitzava de la classe obrera internacional, *contraposada* ideològicament a l'Aliança Internacional per la Democràcia Socialista anarquista liderada per M. Bakunin (p. 49).

Aquesta part de l'obra, que explica les contradiccions del neoliberalisme d'ençà dels anys noranta del segle passat (el capítol «Els mals dels temps presents: el neoliberalisme colonial» és una manera de començar a llegir l'assaig) ofereix, en conseqüència, elements —«els set pecats de les esquerres»—, on Diez projecta aquest paral·lelisme religiós a les assignatures pendents —unificades en un distanciament entre teoria i pràctica, traduït

en un supremacisme teòretic, allunyat de la base militant— que l'autor associa implícitament a un tipus d'esquerra limitada pel convencionalisme legalista (identificació entre legalitat i racionalitat).

El seguiment de fets associatius, econòmics i polítics de la primera part del text planteja el període 1945-1973, que explica l'influx de la potenciació dels drets socials elementals dels treballadors a través de la política social i econòmica de l'Estat del benestar. Amb tot, l'autor de la recerca no s'està de demanar oportunament si aquesta etapa no ha estat idealitzada (identificació acrítica entre Estat del benestar i societat del benestar) des de la mateixa esquerra. Així, cal no perdre de vista el vincle entre una concepció socialdemòcrata i un cert catolicisme social conciliar a fi de legitimar una lluita ideològica contra el que es concebia com a «socialisme real» (p. 128).

La idealització, doncs, es produí perquè el context de suposat progrés social (el progrés acrític com a mite), palesat entre els anys cinquanta i els anys setanta, fou, en part, una concessió de les elits europees —dependent econòmicament del Pla de regeneració nord-americà Marshall— davant l'àrea d'influència del bloc soviètic. El context de polítiques socialdemòcrates s'emmarcava

en l'origen de la Guerra Freda (1947) (p. 133). Cal subratllar aquest aspecte perquè l'emergència socialdemòcrata (fonamentalment l'alemanya) fou un ariet fonamental en la lluita contra la irradiació del comunisme, i així, un ferm aliat occidental dels Estats Units i dels organismes mundials de comerç a l'hora de proposar un irònic capitalisme *intel·ligent*.²

Tot amb tot, cal no bandejar l'espai temporal sorgit arran de 1945 atesa la primera contradicció interna que aquell *benestar* visqué arran de la revolta social en clau de revolució cultural del Maig del 68, conjuntura que no es produí automàticament, sinó que es formalitzà en el decurs de la

2. Cal no oblidar que el PSOE, a partir de la segona meitat dels anys seixanta, però fonamentalment arran del Congrés de Suresnes (1974) comptà amb el suport econòmic de l'SPD alemany, a través de la Fundació Friedrich Ebert (1925). Les conseqüències d'aquest suport feren del socialisme espanyol un alfil fonamental —després de la mort del general Franco— en l'organització dels mecanismes de poder que dugueren la substitució de la ruptura democràtica per la imposició del reformisme borbònic, del seu pannacionalisme consubstancial —modernitzat i hegemonitzat pel PSOE sota el *policia amic* de l'«Espanya plural»— i les dilatades conseqüències represives que se n'han derivat. Per a contextualitzar aquest gir és fonamental Juan ANDRADE (2015), *El PCE y el PSOE en (la) transición. La evolución ideológica de la izquierda durante el proceso de cambio político*. Madrid, Siglo XXI.

dècada dels anys seixanta. Aquesta etapa s'ha d'estudiar detalladament des d'un abast fonamentalment cultural per a copsar aportacions substancials —la gran teoria, com destaca Xavier Diez— en la construcció d'un model de crítica ideològica policèntrica a l'encara avui hegemònic capitalisme consumista (p. 170-188).

Allò qüestionat als anys seixanta i setanta fou el mecanisme de control —el biopoder, al·ludit per l'assagista— i noves formes d'extorsió capitalista, amb ramificacions imperialistes de lluita contra els moviments d'alliberament nacional (Algèria i Vietnam). L'al·lusió a la Fracció Armada de l'Exèrcit Roig (RAF) i a les Brigades Roges (BR) hi és obligada, aspecte que ha de merèixer molta més atenció en l'àmbit de la historiografia pertocant a l'estudi de l'organització i les formes de lluita urbana revolucionària. El trànsit del temps polític i cultural de 1960 a 1970 mereixeria una monografia independent atesa la riquesa d'orientacions pluridisciplinàries de cara a rellegir el marxisme i comprendre l'emergència de corrents culturals (Internacional Situacionista), existencialistes i revolucionaris.³

3. A mode d'exemple, el paralelisme explicitat al volum (molt ben trobat) en al·lusió a la recepció de les obres del «jove Marx» als anys seixanta com a element de crítica a la

Diez, doncs, aprofundeix en les aportacions i els dèficits d'aquella revolució urbana (no tan sols parisenca), de la qual cal assenyalar la significativa aportació per a constatar que una certa concepció —actual— del materialisme economicista és del tot insuficient per a conceptuar una estratègia radical d'oposició al mode de producció capitalista. De fet, la crítica raonada al mecanicisme és un element no menor per a constatar una causa pendent en el si de l'esquerra en la conjuntura present. Potser en aquest context caldria haver desenvolupat, per bé que hi són indicades (p. 178-179), les aportacions (l'«home unidimensional») de l'Escola de Frankfurt.

Tot aquest plantejament historiològic i cultural duu a aprofundir en les causes per les quals la socialització de la ideologia neoliberal vigent ha de comptar amb una resposta —si és que es vol hegemònica— que qüestionni el model d'home econòmic, individualista, establert, com destaca Diez, en el context que explica les hipòtesis del sociòleg Christian Laval (p. 189-149) (sense oblidar, però, les aportaci-

ons bàsiques de la «societat de l'espectacle» formulada per Guy Debord). Així, segons l'historiador, la recuperació del republicanisme —entès com a lloc comú de concepcions alliberadores partidàries de la no-dominació simbolitzat en la tríada llibertat-igualtat-fraternitat— pot esdevenir un referent (un pal de paller aglutinador) per a bastir una hegemonia alternativa al model de societat capitalista fonamentada en la substitució de la vigent economia especulativa per l'economia productiva, articulada al voltant de la lògica cooperativista, és a dir, distributiva.

El corol·lari de la reflexió de Diez no aboca a un pessimisme acrític: insisteix que si hom vol «una altra democràcia», l'esquerra ha de començar per reconèixer causes defensades que no són més que conseqüències (tot l'apartat de l'assaig adreçat a criticar la «dispersió de tendències», fonamentada en les lluites sectorials com el feminisme i l'ecologisme) del socialdarwinisme, o estratègia de reproducció de l'exclusió (l'antinòmia 'dins'/'fora') als recursos bàsics: «l'individualisme fragmentat de les nostres preocupacions» (p. 314).

De la lectura de l'estudi s'extreu la necessitat de rellegir els referents clàssics revolucionaris, que d'ençà dels orígens del capitalisme reflexionaren (crítica a l'economia política) a fi de contribuir a una eixida transformado-

societat de consum i de control cultural, o consolidació de l'alienació, en correlació amb el valor de les obres marxianes d'abans d'*El Capital* pel que feia a la crítica de la societat eixida de la Revolució industrial (p. 178). Cada època fa una lectura de Marx.

ra respecte d'un sistema fonamentat en les relacions socials de producció com a equivalent de ser representació social en forma de domini cultural i polític. La mundialització capitalista demana l'autocrítica al tacticisme practicat per l'esquerra reformista i la falsa il·lusió de superació de contradiccions que tramet (p. 320).

També se'n deriva que un moviment social d'esquerres, o una organització que se'n proclami, només té sentit si es concreta en una formació social. No existeix esquerra sense nació. Per bé que no s'hi dediqui un apartat explícit, Diez al·ludeix al nacionalisme d'Estat concebut, ben adequadament, com a interferència cultural (i de mentalitat) alienant que, entre el vuit-cents i el nou-cents, obstaculitzava la consciència de classe (p. 78), aspecte fonamental a desenvolupar. La qüestió nacional com a variable estructural —com es mostra al Principat des de 2007— que interpel·la l'estratègia de l'esquerra nacionalista (espanyola) com a pol fonamental de la modernització del nacionalisme banal, o quotidià, i, per contra, la necessària identificació de l'esquerra nacional amb la sobirania de la nació sense Estat.

L'assaig suposa una crítica constructiva del sentit de les interpretacions que secularment i actual maldeven —i malden— per a assolir un gir transformador. Altrament el bagatge

polític i intel·lectual de tradicions seculars de lluita contra l'explotació i la minorització esdevindrà arqueologia. L'aportació de Xavier Diez (continuada amb una «història crítica de les esquerres als Països Catalans»?) ens n'alerta de manera clara i concisa, malgrat Fukuyama, els seus previsibles aliats socialdemòcrates i, en conseqüència, les quatre columnes legitimades pel *socialisme* liberal, ben establertes per l'autor d'*Anatomia d'una ruptura (Espanya, Catalunya, 1975-2014)*: individualisme, multiculturalisme, cosmopolitisme i societat oberta (p. 232-233). Contra l'anomia, la història no té fi.

XAVIER FERRÉ TRILL

Universitat Rovira i Virgili

xavier.ferre@urv.cat

BOLÒS, Jordi; HURTADO, Víctor (2018). *Atles del comtat de Barcelona (801-993)*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor.

Amb aquest volum, desè dels «Atles dels comtats de la Catalunya carolíngia», s'acaba una col·lecció que va començar l'any 1998, i que han realitzat íntegrament Jordi Bolòs i Víctor Hurtado, amb la col·laboració inestimable dels responsables de l'edi-